

Socialdemokrati. Man vil ikke forstaa det, og saa kan man naturligvis heller ikke, Intelligenen kan være stor nok, men der er noget i Vejen andetsteds, man vil ikke forstaa os.

I England er det i Forgaars ikke gaaet særlig godt for Liberalismen eller Radikalismen, hverken i den ene eller den anden Afskygning. Vælgerne har i Hovedsagen delt sig mellem til den ene Side en i Øjeblikket stor og mægtig Konservatisme, medens der til den anden Side er sket et mægtigt Fremstød for det socialistiske Arbejderparti, der har faaet over 4 Millioner Stemmer; Partiet burde jo derefter have faaet en langt større Repræsentation ogsaa i Parlamentet, hvis de havde haft en retfærdig Valgkredsordning. Det er ikke saa svært, synes jeg, i Øjeblikket at stille Horoskopet for den fremtidige Udvikling i England. Den gamle Liberalisme er der reduceret til et Par smaa splidagtige Partier, det ene under Lloyd Georges, det andet under Asquiths Ledelse. Hvis den engelske Liberalisme skal have en Fremtid, nærer jeg aldeles ingen Tvivl om, at den maa gøre det samme som Liberalismen eller Radikalismen i alle Lande, hvor den vil have en Fremtid, hvor den er levende, ikke død. Den maa forny sig, den maa forynge sig, den maa søge at finde sig den rigtige Yngleplads og de rigtige Vilkaar; den maa forny sig, tror jeg, ogsaa med en dygtig Portion Socialisme, ligesom — saaledes som jeg før viste, — de franske Radikale har gjort det. Det kommer den til, hvis den vil følge med Tiden, og jeg tror, at det vil forme sig saaledes i England, at de to liberale eller radikale Partier finder hinanden, men gennemtrængt af det, der ogsaa er den nye liberale eller radikale Aand i England, en liberal Socialisme eller radikal Liberalisme eller social Radikalisme, eller hvad man nu vil kalde det, der nærmer sig ikke saa lidt til Arbejderpartiet og til socialdemokratisk Opfattelse uden derfor at gaa med til alle socialistiske Teorier. Og saa vil dette forenede social-liberale eller social-radikale Parti efter al Sandsynlighed — særlig hvis man beholder den gamle Valgordning i England endnu nogle Valgperioder — en Overgang — det bliver næsten en Nødvendighed, hvis Fremskridtet ikke skal kvæles — gaa sammen med Arbejderpartiet, og de vil tilsammen en Overgang danne en Fællesregering. Det er det Horoskop, som er det naturligste at stille for den nærmeste Tids Udvikling i England, og jeg vilde ønske, at Udviklingen her i Danmark kunde foregaa paa lignende Maade.

Hvad selve Teorien angaar, kommer

det ærede Medlem i Slutningen af sin Tale ganske kort ind paa, at han vilde mene, at det i Fremtiden formede sig saaledes, at der opstod en Mængde smaa selvstændige Virksomheder. Ja, det er jo haabet lidt nok. Da Socialismen brød igennem herhjemme for 50 Aar siden, blev den besvaret med et udmærket, meget interessant og meget sympatisk Modskrift af Biskop Martensen, som i høj Grad erkender Socialismens Berettigelse, den nye Arbejderbevægelses Betydning; han ser, hvad den gamle Liberalisme, den ubundne Frikonkurrence har ødelagt, og han stiller sig egentlig meget sympatisk overfor Socialismen. Men han vil jo ikke gaa ind paa dens Teori, han er en konservativ Mand; og saa udtaler han ogsaa i denne 50 Aar gamle Pjece det Haab, at Udviklingen ikke længere maatte forme sig, saaledes som man havde set det i det forløbne Aarhundrede: en stadig Samling og Koncentration af Bedrifterne paa Grund af Dampkraften, Maskinkraften, den tekniske Udvikling i det hele taget. Han udtalte Haabet om, at maaske ogsaa Kraften kunde decentraliseres, saaledes at det gamle Haandværk paa en Maade kunde genoplives.

Det blev altsaa sagt for 50 Aar siden, men de forløbne 50 Aar har i hvert Fald vist saa meget, at man ikke kunde bygge disse Aars Udvikling paa dette Haab, for det er ikke slaaget til. Ser man nu ud over Verden, gaar fremdeles Udviklingen i ganske modsat Retning. Ser man ud over England, Amerika, Tyskland, ser man en Koncentration, som der ingen Sinde har været Mage til i Kapitalismens Historie, en Koncentration i Samfundet paa langs og paa tværs, en Koncentration af alle dem, der laver Raastoffer af samme Art, og tillige en Koncentration af de forskellige Led i Produktionen fra Raastofferne til de mest forædlede Produkter. Kapitalsammenlutning og Trustdannelse, det er det, vi ser i Øjeblikket.

Saa kan man naturligvis nære den Forventning, at Udviklingen paa et vist Trin vil slaa om og gaa i en anden Retning. Det haabede Biskop Martensen, det har mange senere haabet, det haabede Anarkisten Krapotkin, som ønskede, at Udviklingen skulde forme sig saaledes, at man fik de mange smaa selvstændige Hjem. Nu vil man vel dog endnu i lang Tid mene, at selve Kraftkilden maa være organiseret samfundsmæssigt under Kommune eller Stat, saaledes at Arbejderne faar den elektriske Strøm, eller hvad det nu er, til deres Hjem, og at de saa sidder der igen